Η Κυπριακή Δημοτική Εκπαίδευση σήμερα
Σχόλια - Παρατηρήσεις - Εισηγήσεις

Παλαιότερα ο σκοπός της εκπαίδευσης εστιαζόταν κυρίως στη διδασκαλία γνώσεων και στον εθισμό των παιδιών σε κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους συμπεριφοράς. Η σύγχρονη αντίληψη για την εκπαίδευση είναι η όλη διαδικασία κοινωνικοποίησης του παιδιού δηλαδή, η μετακίνησή του από το "εγώ" στο "εμείς" και η απόκτηση όλων των απαραίτητων εφοδίων (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις), για πετυχημένη ένταξή του στην κοινωνία, ώστε, συνεργαζόμενο με άλλους, να συμβάλλει συνειδητά με τη δράση του στη συνεχή περαιτέρω πρόοδο της.

Όπως είναι φυσικό, η διαδικασία αυτή χωρίς να παραγνωρίζει το παρελθόν η να εγκαταλείπει τον ανθρωπιστικό της προσανατολισμό, οφείλει να συνδέεται άμεσα και με τα δεδομένα της εποχής και τις διανοιγόμενες προοπτικές και προσδοκίες της κάθε χώρας.

Στην Κύπρο οι διανοιγόμενες προοπτικές και προσδοκίες στηρίζονται σε τρεις κυρίως άξονες. Την επιβίωση μας ως Κράτους και άρα τη δημιουργία της συνείδησης του "Κύπριου πολίτη", την ομοσπονδιακή λύση στο πρόβλημά μας, που εξυπακούει συμβίωση και συνεργασία με όλες τις άλλες εθνικές ομάδες που συναποτελούν την κοινωνία μας (Τουρκοκύπριοι, Μαρωνίτες, Αρμένιοι, Λατίνοι), την ένταξή μας στην Ευρώπη (στην οποία τόσο πολλά επενδύουμε) και τον τουρισμό που αποτελεί την κύρια οικονομική μας πηγή.

(α) Κρατική Οντότητα - Ομοσπονδιακή λύση - συμβίωση

Το Κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να διακρίνει σαφώς την πολιτική από την πολιτιστική ταυτότητα και να επιδιώκει και τα δυό να διατηρήσει και να ενισχύσει. Επισημαίνεται ότι η Κυπριακή πολιτική ταυτότητα διαφέρει από τις αντίστοιχες της Ελλάδας και της Τουρκίας, ενώ συμβαίνει το αντίθετο στη δεύτερη περίπτωση, όπου η πολιτιστική ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων ταυτίζεται με την Ελλάδα και αντίστοιχα των Τουρκοκυπρίων με την Τουρκία.

Το Κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα δε μπορεί να μη λαμβάνει υπόψη αυτή τη διάκριση, ιδιαίτερα σήμερα όπου τα πολιτειακά συστήματα βασίζονται στην έννοια του Κράτους των Πολιτών και όχι του Εθνοκράτους. Τούτο ακόμα πιο πολύ ισχύει στην Κύπρο λόγω του πλουραλιστικού χαρακτήρα της χώρας αλλά και του ότι, μετά τη λύση του πολιτικού μας προβλήματος, οι Τουρκοκύπριοι θα αποτελούν μέρος της νέας Ομόσπονδης Πολιτείας. Η προσκόλληση στην έννοια του Εθνοκράτους θα συνεπαγόταν καταστροφικά για την Κύπρο αποτελέσματα και θα ενίσχυε τις διχοτομικές προσπάθειες της Τουρκίας.

Επιβάλλεται ως εκ τούτου, το εκπαιδευτικό μας σύστημα να λαμβάνει υπόψη την κουλτούρα ή τις κουλτούρες που συνθέτουν το πληθυσμό της αλλά και να δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην έννοια τον πολίτη της χώρας.

Όσον αφορά τον Ελληνοκύπριο θα πρέπει να στοχεύει στη συντήρηση και τον εμπλουτισμό της Ελληνικής του κουλτούρας και συνάμα την εμπέδωση της έννοιας του Κύπριου Πολίτη και της νομιμοφροσύνης προς το Κράτος και την πατρίδα μας Κύπρο. Και τούτο γιατί οι στόχοι της Πολιτείας δεν αποσκοπούν παρά στην εξεύρεση μιας ομοσπονδιακής λύσης στα πλαίσια μιας ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας. Γι΄αυτό θα ήταν επίσης σκόπιμο κάποια ενημέρωση - προετοιμασία των νέων ανθρώπων - γι΄αυτή την ομοσπονδιακή λύση να γίνεται μέσα από το εκπαιδευτικό μας σύστημα.

Απαραίτητο είναι επίσης να γνωρίζουν και να κατανοούν τα παιδιά τη θρησκεία, την ιστορία, τα έθιμα, τα προβλήματα και τους οραματισμούς και γενικά τα ιδιαίτερα γνωρίσματα των Τουρκοκυπρίων, των Μαρωνιτών, των Αρμενίων, των Λατίνων, σε βαθμό που να ευαισθητοποιούνται, να αποδέχονται και να συνεργάζονται μαζί τους αρμονικά και παραγωγικά για το καλό της κοινής πατρίδας.

(β) <u>Ευρωπαϊκή Ένωση</u>

Ο Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης, Α. Κ. Κακαβούλης, υπογραμμίζει στην εισαγωγή του βιβλίου του "Ευρωπαϊκή διάσταση στην Παιδεία" (1993): "Η άμεση σχέση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και της Παιδείας έχει οδηγήσει στην ιδέα της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση. Πρόκειται για μια εκπαιδευτική πολιτική με την οποία εισάγονται στους διάφορους τομείς των σχολικών συστημάτων της Ευρώπης (αναλυτικά προγράμματα, σχολικά βιβλία, διδακτικά μέσα, διοίκηση των σχολείων, οργάνωση της σχολικής ζωής, κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών) τα μορφωτικά εκείνα στοιχεία (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις) με τα οποία καλλιεργείται στα παιδιά και στους νέους η Ευρωπαϊκή συνείδηση, παράλληλα με την ανάπτυξη και τη μόρφωση της εθνικής και πολιτιστικής τους ταυτότητας".

Οφείλει, λοιπόν, η εκπαιδευτική πράξη να υλοποιήσει αυτά που και το αναλυτικό πρόγραμμα διακηρύττει για ετοιμασία ανθρώπων με κριτική σκέψη, πρωτοβουλία, πρωτοτυπία, υπευθυνότητα, εργατικότητα, συνέπεια, ψηλές προσδοκίες και σεβασμό της διαφορετικότητας και γενικά να εφοδιάσει τα παιδιά με όλα τα γνωσιολογικά, συναισθηματικά και ψυχοκινητικά στοιχεία που απαιτούνται για πετυχημένη

συμπόρευση και συνεργασία με τους ήδη πιο αναπτυγμένους από εμάς μελλοντικούς συνεταίρους μας. Οφείλουμε ακόμη να καλλιεργήσουμε την Ευρωπαϊκή συνείδηση, αφού όπως υποστήριξε "ο Γάλλος Ακαδημαϊκός J. Quebent" "... για να πετύχει η ευρωπαϊκή ιδέα πρέπει να αρχίσει από την αίθουσα των σχολείων..." Εξάλλου, ο Καθηγητής Γ. Μ. Μπαμπινιώτης επισήμανε πως ".... η παιδεία αποτελεί την πιο συνειδητή δύναμη, αυτή που μπορεί να ενώσει τους λαούς με ουσιαστικούς, βαθύτερους και γι΄αυτό άρρηκτους δεσμούς".

Γι΄αυτό πρέπει να εμπλουτίσουμε τα εκπαιδευτικά μας προγράμματα με τους στόχους της "Ευρωπαϊκής Διάστασης στην εκπαίδευση".

(γ) <u>Τουρισμός</u>

Στον τομέα αυτό το έργο του σχολείου είναι διπλό· από τη μια πρέπει να βοηθήσει τα παιδιά να αντιληφθούν την οικονομική σημασία που έχει ο τουρισμός για τον τόπο μας, να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για τις χώρες προέλευσης των τουριστών και να ευαισθητοποιηθούν στον τομέα της ορθής αντίκρυσής των, κι από την άλλη να "θωρακίσει" κατάλληλα τα παιδιά, ενισχύοντας τους αμυντικούς μηχανισμούς τους (κριτική σκέψη, αυτοσεβασμός - αυτοεκτίμηση, κλπ) ώστε να μην είναι ευάλωτοι

στις όποιες "εισβολές" δέχονται από τον κοινωνικό τους περίγυρο και από τον τουρισμό.

Η εκπαιδευτική μας πραγματικότητα

Μελετώντας την πραγματικότητα όσον αφορά τα εκπαιδευτικά μας πράγματα διαπιστώνουμε ότι:

Το Αναλυτικό πρόγραμμα είναι βαρυφορτωμένο και γνωσιολογικό. Στον πρόλογο του τίθενται σωστά αρκετοί στόχοι. Έχει όμως πολλές ελλείψεις. Το "Κυπριακό πρόσωπο" σχεδόν απουσιάζει από αυτό. Η διδασκαλία της γλώσσας στηρίζεται βασικά στα εγχειρίδια της Ελλάδας που δικαιολογημένα σχετίζονται με το άμεσο περιβάλλον του Έλληνα μαθητή, τη σύγχρονη Ελληνική κοινωνία με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της.

Ελάχιστα κείμενα αναφέρονται στην Κυπριακή κοινωνία, και ίσως ούτε και έπρεπε να αναμένεται κάτι διαφορετικό, εφόσον πρόκειται για ελληνικές εκδόσεις. Και στα 22 βιβλία της γλώσσας υπάρχουν μόνο 10 κείμενα και 3 ποιήματα που αναφέρονται στην Κυπριακή κοινωνία.

Κανένα κείμενο δεν αναφέρεται στις άλλες εθνικές ομάδες της Κύπρου. Κανένα κείμενο δεν προετοιμάζει το μαθητή να ζήσει σε μια ομόσπονδη χώρα, στην Ενωμένη Ευρώπη.

Για συμπληρωματικά αναγνώσματα χρησιμοποιούνται και τα Ανθολόγια - Ελληνικό και Κυπριακό. Αυτά όμως τα βιβλία ενώ αποστέλλονται στα σχολεία, επαφίεται στην κρίση του κάθε δασκάλου αν θα τα χρησιμοποιήσει, πόσο θα τα διδάξει και πότε. Αρκετές φορές παραμένουν στες αποθήκες των σχολείων. Οι δάσκαλοι δεν τα χρησιμοποιούν ή τα χρησιμοποιούν σπάνια γιατί έχουν φόρτο εργασίας. Πρέπει να καλύψουν τα 4 βιβλία "Η Γλώσσα μου", τα κείμενα και τις ασκήσεις γραμματικής που περιέχουν και γι αυτό δεν καταναλώνουν διδακτικό χρόνο για τα Ανθολόγια, προ παντός για το Κυπριακό.

Από άλλη άποψη τα κείμενα αυτά δεν καλλιεργούν το μίσος ή το σοβινισμό, εκτός αν ο δάσκαλος τα χρησιμοποιήσει με τέτοιο τρόπο.

Πολλά από αυτά τα κείμενα, αν και από αξιόλογους συγγραφείς, δεν είναι κείμενα γραμμένα για παιδιά. Είναι λογοτεχνία για ενήλικες. Γι αυτό πολλά είναι δυσνόητα και η ερμηνεία των άγνωστων λέξεων απαιτεί πολύ χρόνο.

Εκτενέστερη αναφορά στα βιβλία της γλώσσας επισυνάπτεται.

΄Οσον αφορά τα <u>Κυπριακά Ανθολόγια,</u> χαιρετίζεται κατ΄αρχήν ως πολύ θετικό στοιχείο η απόφαση για τις εκδόσεις αυτές.

Τα Κυπριακά Ανθολόγια κάλυψαν ένα μέρος από το κενό που υπάρχει και σίγουρα η έκδοσή τους απαίτησε χρόνο και κόπο πολύ. Είναι αρκετά

επιμελημένες εκδόσεις, με κείμενα προσιτά και κατανοητά με εξαίρεση ίσως κάποια στο Β' Μέρος, το Ανθολόγιο για την Ε' + ΣΤ' Τάξη. Αποτελούν ερεθίσματα για μια καλύτερη γνωριμία με τη σύγχρονη κυπριακή λογοτεχνική δημιουργία. 'Οπως όμως κάθε τι που χαρακτηρίζουμε οι Ελληνοκύπριοι ως Κυπριακό, το περιορίζουμε στο χώρο της Ελληνοκυπριακής δημιουργίας, έτσι και εδώ. Το Κυπριακό Ανθολόγιο δεν δίνει καμιά έστω υποψία ότι σ΄αυτό το Κράτος υπάρχουν και άλλες εθνικές ομάδες, μειονότητες, που και εκείνες αισθάνονται και δικαιούνται το χαρακτηρισμό "Κύπριος", που μπορεί να έχουν μια παρουσία και μια δημιουργία στο χώρο της λογοτεχνίας, ή της Τέχνης ή αλλού και που χρειάζεται να γνωριζόμαστε μαζί τους καλύτερα, για να μπορούμε να ζήσουμε μαζί τους αρμονικά και δημιουργικά σε μια ενιαία ομόσπονδη Κύπρο και μέσα στα πλαίσια μιας Ενωμένης Ευρώπης.

Είναι φανερό ότι η επιλογή των κειμένων έγινε με τα "καθιερωμένα κριτήρια".

Δεν υπάρχουν σοβινιστικά κείμενα ούτε εμφανείς σοβινιστικές θέσεις. Υπάρχουν όμως πολλές παραλείψεις.

Τα λίγα αποσπάσματα σε κυπριακή διάλεκτο δίνουν μια θέση στην καθημερινή γλώσσα των παιδιών και συμβάλλουν στη γνώση της Κυπριακής δημιουργίας και την αυτοεκτίμηση· ωστόσο μια σύγχυση είναι διάχυτη. Η Κύπρος δεν είναι παρά μια Ελληνική επαρχία, Κύπρος και Ελλάδα συγχέονται και ως κράτη. Ποια από τις δυό είναι η πατρίδα των παιδιών, ποια είναι η σημαία του Κράτους τους, κτλ.

Δεν υπάρχει Κυπριακό Κράτος, Κυπριακή Ανεξαρτησία ως " Εθνική Επέτειος, Κυπριακή σημαία ως η σημαία μας.

Δεν υπάρχουν άλλες κοινότητες, Αρμένιοι, Μαρωνίτες, κτλ. στο Κράτος ή τη σχολική τάξη. Σχεδόν καθόλου ή νύξεις μόνο περιέχουν για τη μακρά συνεργασία Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων πριν από το 1974, το 1955, το 1963.

Σε όλα τα κείμενα για το 1974 δίνεται μόνο το ένα μέρος της αλήθειας˙ η τούρκικη εισβολή με τα συνεπακόλουθα της. Το πραξικόπημα αναφέρεται μόνο στο εισαγωγικό σημείωμα ενός κειμένου: "Έγινε το πραξικόπημα και ακολούθησε η εισβολή".

Αυτά είναι βασικές παραλείψεις, σημαντικές για τις πρώτες καταβολές στο μυαλό, τη ζωή και το συναίσθημα των παιδιών.

Είναι κατανοητό ότι αγγίζουμε οδυνηρά θέματα και η ηλικία των παιδιών απαιτεί λεπτούς χειρισμούς. Αλλά η απόκρυψη της αλήθειας και η μονόπλευρη και μη αντικειμενική ενημέρωση είναι πολύ επικίνδυνη και δε συμβάλλει στη σωστή διαπαιδαγώγηση και τη δημιουργία δημοκρατικών πολιτών. Τα λάθη δεν παρασιωπούνται αλλά ίσως και τονίζονται για φρονηματισμό. Η αντικειμενική γνώση των γεγονότων αποτελεί πολύ σημαντικό εργαλείο για την αυτογνωσία και την αποφυγή λαθών.

Δεν είναι περίεργο που πολλά παιδιά νομίζουν ότι το πραξικόπημα και η εισβολή (όπως το παραθέτουμε), είναι το ίδιο πράγμα και έγιναν από τους Τούρκους μαζί.

Ούτε υποψία δεν υπάρχει στο βιβλίο επίσης για Τουρκοκύπριους αγνοουμένους και βίαια μεταφερμένους στο βορρά.

Είναι γνωστό ότι υπάρχουν κάποιοι αξιόλογοι Τουρκοκύπριοι ποιητές που τα ποιήματα τους είναι μεταφρασμένα στα Ελληνικά. Ίσως υπάρχουν και άλλων Κυπρίων (όχι μόνον Ελληνοκύπριων, αξιόλογα έργα).

Μήπως θα ήταν χρήσιμο έστω και πολύ μικρός αριθμός από αυτά, ιδίως εκείνα με περιεχόμενο για τη συναδέλφωση, να περιλαμβάνονται στο Ανθολόγιο μας; Αυτό σίγουρα θα συνέβαλλε στη μεταξύ μας αλληλοκατανόηση και εκτίμηση και με πολύ φυσικό τρόπο θα διαπαιδαγωγούσε σωστά.

Στο Ανθολόγιο για τη Γ' + Δ' Τάξη η ενότητα για τη συνεργασία και τη συναδέλφωση του λαού καλύπτει μόνο 9 από τις 200 σελίδες του βιβλίου ενώ το θέμα δίνεται γενικά, λίγο ρομαντικά και απρόσωπα.

Στο Ανθολόγιο για την Ε' + ΣΤ' Τάξη η ενότητα για τη συνεργασία και συναδέλφωση είναι επίσης η πιο μικρή με μόνο ένα ποίημα συγκεκριμένο και σχετικό με την Κυπριακή πραγματικότητα.

Με μικρή προσπάθεια σίγουρα μπορούν να εμπλουτιστούν με κείμενα κυπρίων λογοτεχνών και από τις άλλες εθνικές ομάδες με ζωντανά παραδείγματα ειλικρινούς συνεργασίας και αδελφοσύνης.

Εκτενέστερη αναφορά και σχόλια για τα Κυπριακά Ανθολόγια επισυνάπτεται.

Στην Ιστορία χρησιμοποιούνται οι Ελληνικές εκδόσεις και για τις τρεις τάξεις (Δ', Ε', ΣΤ') που διδάσκεται το μάθημα.

Παιδαγωγικοί και πρακτικοί λόγοι επιβάλλουν όπως τα κοινωνικά θέματα έχουν ως αφετηρία και κέντρο αναφοράς την πατρίδα του μαθητή, ξεκινώντας από το σπίτι, τη γειτονιά και την κοινότητα.

Με βάση αυτή την αρχή πρέπει να γίνεται η διερεύνηση των βιβλίων της Ιστορίας του Δημοτικού.

Τα βιβλία δεν περιέχουν εμφανή στοιχεία καλλιέργειας εθνικισμού. Ωστόσο από το βιβλίο για τη ΣΤ' Τάξη δεν λείπουν στοιχεία που καλλιεργούν στάσεις που ζημιώνουν τον Ελληνισμό (εθνικές εξάρσεις, Μικρασιατική καταστροφή, πραξικόπημα - εισβολή στην Κύπρο, κ.ά.) αναχρονιστικά οράματα, κ.ά.

Η αναφορά στην Κύπρο είναι υποτυπώδης. Στις 287 σελίδες του βιβλίου υπάρχουν για την Κύπρο ένα κείμενο 29 γραμμών (σελ. 259), τέσσερις φωτογραφίες, ένας χάρτης και δυό ποιήματα.

Είναι φανερό ότι χρειάζεται η συγγραφή ενός κατάλληλου βιβλίου για τον Κύπριο μαθητή για την περίοδο αυτή (1453 - σήμερα). Το ίδιο συμβαίνει και με την Ιστορία για την Ε' Τάξη. Υπάρχουν ελάχιστες αναφορές για την Κύπρο. Μήπως ο Κύπριος μαθητής δεν πρέπει να μαθαίνει την Ιστορία της χώρας του;

Το Υπουργείο Παιδείας έχει προβεί σε δυό εκδόσεις για τη σύγχρονη Κυπριακή Ιστορία, τες "Δεν ξεχνώ και Αγωνίζομαι" για τις τάξεις Γ' - Δ' (εκδ. 1992) και "Δεν ξεχνώ και Αγωνίζομαι" για τις τάξεις Ε' - ΣΤ' (εκδ. 1999 (1992)).

Το πρώτο "...αποτελεί μια ακόμα προσπάθεια αντιμετώπισης των συνεπειών της Τουρκικής εισβολής στην Κύπρο,... θέλουμε τα παιδιά μας μνήμονες των πατρίων και αγωνιστικούς στην αποκατάσταση του δικαίου μας..." όπως δηλώνεται στον πρόλογό του.

Δεν εκτίθεται εν τούτοις στο βιβλίο η αντικειμενική αλήθεια όσον αφορά τον αγώνα του 1955 (ένωση όχι ανεξαρτησία) και αλλού.

Είναι ακόμα απαραίτητο να αυξηθούν τα κείμενα που αναφέρονται στην παλαιότερη συμβίωση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και στο στόχο μας για συνεργασία, συναδέλφωση και συμβίωση.

Τα κείμενα στο βιβλίο για τη ΣΤ'Τάξη γράφτηκαν ή επιλέγηκαν κάτω από τη συναισθηματική φόρτιση που διακατείχε τον Ελληνισμό ευθύς μετά την Τουρκική εισβολή.

Η δομή και το περιεχόμενο του μάλλον δεν προσιδιάζουν στους σημερινούς προβληματισμούς και επιδιώξεις μας για συμβίωση με τους Τουρκοκύπριους σε μια κοινή πατρίδα.

Για το πραξικόπημα γίνεται μια "απαλή" αναφορά δυο γραμμών.

Στο βιβλίο δεν υπάρχουν εμφανείς σοβινιστικές θέσεις. Ωστόσο κάποιοι χαρακτηρισμοί "οχτρός, βάρβαροι, άγριοι Τούρκοι" δεν είναι απαραίτητοι.

Είναι ο αριθμός των κειμένων (5 από σύνολο 153) που αναφέρονται στη συμβίωση και την ειρήνη ικανοποιητικός;

Είναι ορθή η παντελής έλλειψη αναφορών στην παλαιότερη συμβίωση με τους Τουρκοκύπριους; Συνάδει η παράλειψη αυτή με τις επιδιώξεις μας για επανένωση της πατρίδας μας;

Εκτενέστερη αναφορά και σχόλια και για τα βιβλία αυτά επισυνάπτεται.

Η μελέτη μερικών μόνο από τα διδακτικά βιβλία των σχολείων μας και μάλιστα μόνο των Δημοτικών δείχνει την ανάγκη αλλαγών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Κύπρου.

Υποθέτουμε ότι η ανάγκη αυτή θα φανεί ακόμα περισσότερο εάν ανάλογη έρευνα και μελέτη γίνει και για τα διδακτικά βιβλία στη Μέση Εκπαίδευση.

Το Υπουργείο Παιδείας πρέπει να εμπλουτίσει τις υπάρχουσες εκδόσεις και να προβεί και σε άλλες.

Για να γίνει όμως αυτό χρειάζεται να αλλάξει η προσέγγιση και η φιλοσοφία στην εκπαίδευση.

Θέλει η Κυπριακή Πολιτεία και το Υπουργείο Παιδείας να ευθυγραμμίσουν τις πράξεις τους με τους διακηρυγμένους στόχους τους;

Είναι αμφίβολο κατ΄αρχήν αν έχουμε επαρκώς προβληματιστεί στα θέματα αυτά. Και εάν ναι, έχουμε την αποφασιστικότητα να προχωρήσουμε θαρραλέα, πέρα από συνθήματα και συναισθηματισμούς;

Ουσιαστικά δεν έχουμε ξεκαθαρίσει τις έννοιες Έθνος - Κράτος, Έλληνας - Κύπριος, πολιτική - πολιτιστική ταυτότητα. Όντας το αδύνατον

μέρος "την ανάγκην φιλοτιμίαν ποιούμεθα" εξαγγέλλοντας και διακηρύττοντας εντυπωσιακά διάφορες αποφάσεις τις οποίες αλλάσσουμε και αναιρούμε ή ελπίζουμε να αναιρέσουμε και να ανατρέψουμε επιστρέφοντας στα ίδια, μόλις αποκτήσουμε τη σχετική δυνατότητα.

Δεν εισηγούμαστε να ξεχάσουμε ή αλλοιώσουμε την ιστορία· ούτε τον αποχρωματισμό και την αποξένωση του καθενός μας από τις ρίζες και τον πολιτισμό του. Η σημασία της διαφύλαξης της πολιτιστικής ταυτότητας και ιδιαίτερης δημιουργίας όλων των ομάδων ή των λαών είναι σήμερα κοινά αναγνωρισμένες αξίες.

Παράλληλα και πέρα από την προσπάθεια και την ανάγκη για σωστά αναλυτικά προγράμματα και διδακτικά βιβλία, χρειάζονται φυσικά οι σωστοί δάσκαλοι που θα μπορέσουν να μεταφέρουν και μεταδώσουν στους νέους το νέο πνεύμα και τα σωστά μηνύματα. Αλλά και τα κατάλληλα βιβλία ως εργαλεία στην εργασία αυτή δεν είναι ευκαταφρόνητα. Η αγάπη για την Κύπρο είναι δεδομένη και δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση. Είναι όμως περισσότερο συναισθηματική και δεν υποστηρίζεται από όλα εκείνα τα στοιχεία που θα τη στηρίζουν στον αγώνα της για επιβίωση και θα ενισχύσουν την κρατική της οντότητα, το ισχυρότερο βάθρο στον αγώνα της.

Γι αυτό είναι, κατά την γνώμη μας απαραίτητο, τόσο για τη διδασκαλία της Ιστορίας, όσο και για τη διδασκαλία της Κυπριακής λογοτεχνίας, να βελτιωθούν τα υπάρχοντα βιβλία ή και να γραφούν άλλα (ιδιαίτερα στην Ιστορία) αλλά και να καθοριστεί στο σχολικό πρόγραμμα συγκεκριμένος

διδακτικός χρόνος για το σκοπό αυτό και να βοηθηθεί ο δάσκαλος να εργαστεί προς την κατεύθυνση αυτή. Διαφορετικά θα παλινδρομούμε, αδιάκοπα παγιδευμένοι μέσα σε συνθήματα και συναισθηματισμούς.

Η Κυπριακή δημοτική εκπαίδευση σήμερα

1.Παλαιότερα ο σκοπός της εκπαίδευσης εστιαζόταν κυρίως στη διδασκαλία γνώσεων και στον εθισμό των παιδιών σε κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους συμπεριφοράς. Εδώ και αρκετά, όμως, χρόνια με τον όρο "εκπαίδευση" εννοούμε τη διαδικασία κοινωνικοποίησης του παιδιού, δηλαδή, τη μετακίνησή του από το "εγώ" στο "εμείς" καθώς και στην απόκτηση όλων των απαραίτητων εφοδίων (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις), για πετυχημένη ένταξή του στην κοινωνία, ώστε,συνεργαζόμενο με άλλους, να συμβάλλει συνειδητά με τη δράση του στη συνεχή περαιτέρω πρόοδό της.

Όπως είναι φυσικό, η διαδικασία αυτή, χωρίς να παραγνωρίζει το παρελθόν, οφείλει να συνδέεται άμεσα με τα δεδομένα της εποχής και τις διανοιγόμενες προοπτικές και προσδοκίες της κάθε χώρας.

Σε μας εδώ στην Κύπρο οι διανοιγόμενες προοπτικές και προσδοκίες στηρίζονται σε τρεις κυρίως άξονες· την ομοσπονδιακή λύση στο πρόβλημά μας,που εξυπακούει συμβίωση και συνεργασία με όλες τις άλλες εθνικές ομάδες που συναποτελούν την κοινωνία μας(Τουρκοκύπριοι, Μαρωνίτες, Αρμένιοι, Λατίνοι), την ένταξή μας στην Ευρώπη και τον τουρισμό που αποτελεί την κύρια οικονομική μας πηγή.

2. Τα πιο πάνω δημιουργούν στην εκπαίδευση τις παρακάτω υποχρεώσεις:

α. Ομοσπονδιακή λύση-συμβίωση

Τα παιδιά πρέπει να γνωρίσουν και κατανοήσουν την ιστορία, τη θρησκεία, τα έθιμα, τις παραδόσεις, τα προβλήματα, τους οραματισμούς και γενικά τα ιδιαίτερα γνωρίσματα των Τουρκοκυπρίων, των Μαρωνιτών, των Αρμενίων και των Λατίνων σε βαθμό που να ευαισθητοποιηθούν, να αποδέχονται και να συνεργάζονται μαζί τους αρμονικά και παραγωγικά για το καλό της κοινής πατρίδας.

β. Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο επίκουρος καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης, Α.Κ.Κακαβούλης υπογραμμίζει στην εισαγωγή του βιβλίου του "Ευρωπαϊκή διάσταση στην Παιδεία" (1993):"Η άμεση σχέση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και της Παιδείας έχει οδηγήσει στην ιδέα της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση. Πρόκειται για μια εκπαιδευτική πολιτική με την οποία εισάγονται στους διάφορους τομείς των σχολικών συστημάτων της Ευρώπης (αναλυτικά προγράμματα, σχολικά βιβλία, διδακτικά μέσα, διοίκηση των σχολείων,

οργάνωση της σχολικής ζωής, κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών) τα μορφωτικά εκείνα στοιχεία (γνώσεις, δεξιότητες,στάσεις) με τα οποία καλλιεργείται στα παιδιά και στους νέους η ευρωπαϊκή συνείδηση, παράλληλα με την ανάπτυξη και τη μόρφωση της εθνικής και πολιτιστικής τους ταυτότητας".

Οφείλει, λοιπόν, η εκπαιδευτική πράξη να υλοποιήσει αυτά που και το αναλυτικό πρόγραμμα διακηρύττει για ετοιμασία ανθρώπων με κριτική σκέψη, πρωτοβουλία, πρωτοτυπία, υπευθυνότητα, εργατικότητα, συνέπεια, ψηλές προσδοκίες και σεβασμό της διαφορετικότητας και γενικά να εφοδιάσει τα παιδιά με όλα τα γνωσιολογικά, συναισθηματικά και ψυχοκινητικά στοιχεία που απαιτούνται για πετυχημένη συμπόρευση και συνεργασία με τους ήδη πιο αναπτυγμένους από εμάς μελλοντικούς συνεταίρους μας. Οφείλουμε ακόμη να καλλιεργήσουμε την ευρωπαϊκή συνείδηση, αφού όπως υποστήριξε ο Γάλλος Ακαδημαϊκός J.QUEBENT "...για να πετύχει η ευρωπαϊκή ιδέα πρέπει να αρχίσει από την αίθουσα των σχολείων...". Εξάλλου, ο καθηγητής Γ.Μ.Μπαμπινιώτης επεσήμανε πως "... η παιδεία αποτελεί την πιο συνειδητή δύναμη, αυτή που μπορεί να ενώσει τους λαούς με ουσιαστικούς, βαθύτερους και γι'αυτό άρρηκτους δεσμούς".

Γι'αυτό πρέπει να εμπλουτίσουμε τα εκπαιδευτικά μας προγράμματα με τους στόχους της "Ευρωπαϊκής Διάστασης στην εκπαίδευση"(24.5.88), όπως είναι:

- Η ενίσχυση της συνειδητοποίησης της ευρωπαϊκης ταυτότητας και της αξίας του Ευρωπαϊκού πολιτισμού(δημοκρατία, κοινωνική δικαιοσύνη και σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων)
- η συνειδητοποίηση των πλεονεκτημάτων που παρέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και η πρόκληση που συνεπάγεται, δεδομένου ότι τους θέτει μπροστά σε ένα διευρυμένο οικονομικό και κοινωνικό χώρο
- η διεύρυνση των ιστορικών, πολιτιστικών, οικονομικών και κοινωνικών γνώσεων των παιδιών για την Κοινότητα και τα κράτη-μέλη της.

Περαιτέρω πρέπει να προωθήσουμε τη γνωριμία και την επαφή μεταξύ των μαθητών των διαφόρων κρατών, την εξοικείωση των παιδιών με

τα ιδιαίτερα γνωρίσματα των κρατών και των λαών της Ευρώπης (εθνικά σύμβολα, εθνικές ενδυμασίες, νομίσματα, μουσική κ.ά.), την αδελφοποίηση σχολείων, την ενίσχυση του ευρωπαϊκού πνεύματος(ανθρώπινα δικαιώματα, αλληλεγγύη, ελευθερία, ανεκτικότητα κ.ά.), και τη γνώση και ευαισθητοποίηση για κοινά προβλήματα(ανεργία, φτώχεια, μόλυνση περιβάλλοντος, έγκλημα, αντικοινωνική συμπεριφορά, ναρκωτικά κ.ά.).

Για την επίτευξη των πιο πάνω, απαιτείται ακόμη η διαφοροποίηση όλων των στοιχείων που συναποτελούν το σύστημα-σχολείο, όπως είναι τα βιβλία, οι διδακτικές διαδικασίες, η σχολική ατμόσφαιρα κτλ.).

γ. Τουρισμός

Στον τομέα αυτό το έργο του σχολείου είναι διπλό· από τη μιά πρέπει να βοηθήσει τα παιδιά να αντιληφθούν την οικονομική σημασία που έχει ο τουρισμός για τον τόπο μας, να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για τις χώρες προέλευσης των τουριστών και να ευαισθητοποιηθούν στον τομέα της ορθής αντίκρυσής των, κι από την άλλη να"θωρακίσει"κατάλληλα τα παιδιά, ενισχύοντας τους αμυντικούς μηχανισμούς τους (κριτική σκέψη, αυτοσεβασμός-αυτοεκτίμηση κτό) ώστε να μην είναι ευάλωτοι στις όποιες "εισβολές" δέχονται από τον κοινωνικό τους περίγυρο και από τον τουρισμό.

3. Η εκπαιδευτική μας πραγματικότητα

Μελετώντας την πραγματικότητα των σχολείων μας διαπιστώνουμε ότι:

- Το αναλυτικό Πρόγραμμα είναι βαρυφορτωμένο και γνωσιοκεντρικό με αποτέλεσμα να μην παρέχονται οι δυνατότητες άσκησης των ανώτερων πνευματικών δυνάμεων των μαθητών ούτε των ποικίλων όψεων της προσωπικότητάς τους (πνευματική-κριτική ικανότητα, συναισθηματική ωρίμαση, ηθική τελείωση, ικανότητα για αποδοχή και συνεργασία κτλ.).
- Τα διδακτικά βιβλία καθόλου ή ελάχιστα ικανοποιούν τις σύγχρονες ανάγκες της εκπαίδευσής μας, όπως αυτές εκτέθηκαν προηγουμένως (βλ. και τις επισυνημμένες παρατηρήσεις για τα βιβλία Ιστορίας και "Δεν ξεχνώ").
- Οι εφαρμοζόμενες διδακτικές προσεγγίσεις, μέθοδοι και τεχνικές στηρίζονται ακόμη στην παραδοσιακή διδασκαλία, με κύριο γνώρισμά τους το δάσκαλο που διδάσκει και τα παιδιά που παρακολουθούν παθητικά.

4. Προτάσεις-εισηγήσεις

.Συμπλήρωση του Αναλυτικού Προγράμματος και αναθεώρηση-αναδόμησή του, ώστε να συνάδει περισσότερο με τις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνίας μας

.αναθεώρηση-συμπλήρωση των διδακτικών βιβλίων ή συγγραφή ενός νέου βιβλίου με τίτλο "Συμβίωση στην Κύπρο και την Ευρώπη", το οποίο να αποτελεί συμπλήρωμα των κενών που παρουσιάζουν τα βιβλία που υπάρχουν σήμερα και πηγή αναφοράς σε ποικίλες μαθησιακές καταστάσεις της σχολικής ζωής.

.διαφοροποίηση των διδακτικών διαδικασιών, ώστε να παρέχεται στο μαθητή η δυνατότητα, μέσα σε καλώς νοούμενο δημοκρατικό, ευχάριστο και παρωθητικό παιδαγωγικό κλίμα να προβληματίζεται, να αυτενεργεί, να συλλέγει και ταξινομεί στοιχεία, να διατυπώνει και ελέγχει υποθέσεις και ν'ανακαλύπτει τη γνώση. Έτσι θ'αποκτήσει δυναμικά εφόδια, θα αυτομορφώνεται, θα προσαρμόζεται σε νέες καταστάσεις, θα συζητά με επιχειρήματα, θα έχει "ανοικτό" μυαλό.

ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ - Ιστορία Δ΄Δημοτικού-Ο.Ε.Δ.Β.-Αθήνα

I. Περιεχόμενο

Το βιβλίο καλύπτει τις εξής περιόδους:

α. Γεωμετρικά Χρόνια (1100-800 π.Χ.)

β. Αρχαϊκά χρόνια (800-500 π.Χ.)

γ. Κλασικά Χρόνια (500-323 π.Χ.)

δ. Ελληνιστικά Χρόνια (323-146 π.Χ.)

2. Εισήγηση

Παιδαγωγικοί και πρακτικοί λόγοι επιβάλλουν όπως τα κοινωνικά θέματα έχουν ως αφετηρία και κέντρο αναφοράς το άμεσο περιβάλλον του μαθητή, ξεκινώντας από το σπίτι, τη γειτονιά και την κοινότητά του.

Με βάση αυτή την αρχή εισηγούμαστε τη διερεύνηση των βιβλίων ιστορίας του Δημοτικού με ζητούμενο την ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών των παιδιών αυτής της ηλικίας.

Στα βυζαντινά χρόνια-Ιστορία Ε΄τάξης-ΟΕΔΒ, Αθήνα

I. Δομή-περιεχόμενο

Το βιβλίο αποτελείται από τα εξής κεφάλαια:

. Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι
.Η αυτοκρατορία αλλάζει πρωτεύουσα και θρησκεία
.Το Βυζαντινό κράτος μεγαλώνει και αναπτύσσεται
.Το Βυζαντινό κράτος και οι γειτονικοί λαοί
.Το Βυζάντιο φτάνει στην ακμή του
.Το Βυζάντιο παρακμάζει
.Θέματα από τη βυζαντινή ιστορία(διοίκηση,νομοθεσία,οικονομία-η βυζαντινή διπλωματία-η γλώσσα των Βυζαντινών-Η εκπαίδευση στα βυζαντινά χρόνια-η γυναίκα στο Βυζάντιο-η βυζαντινή τέχνη-πώς εργάζεται ο ιστορικός).

2. Σχόλια-παρατηρήσεις-εισήγηση

Πρόκειται για για ένα πολύ καλό και εποπτικοποιημένο βιβλίο, στο οποίο παρατίθενται με παιδαγωγική λιτότητα διάφορα ιστορικά γεγονότα και πολιτιστικά, θρησκευτικά, κοινωνικά και διοικητικά στοιχεία μακριά από οποιαδήποτε σοβινιστικά στοιχεία. Εξαίρεση αποτελεί ο θρύλος για το μαρμαρωμένο βασιλιά στη σελ. Ι43:

"Σώπασε, κυρά Δέσποινα, και μην πολυδακρύζεις,
Πάλι με χρόνους με καιρούς πάλι δικά μας είναι"

Ν.Πολίτη,Εκλογαί

Ωστόσο για την Κύπρο υπάρχουν ελάχιστες αναφορές, γεγονός που δικαιολογημένα γεννά το ερώτημα:

Τα Ελληνόπουλα της Κύπρου δεν πρέπει να μάθουν την ιστορία της πατρίδας τους για την περίοδο αυτή, ώστε ν'αντιλαμβάνονται καλύτερα τα μνημεία και άλλα πολιτιστικά στοιχεία,και όχι μόνο, που τους αφορούν άμεσα;

Από το ερώτημα αυτό πηγάζει και η ανάγκη έκδοσης στην Κύπρο βιβλίου ιστορίας-κυπριακής ιστορίας -που να καλύπτει την ιστορία του τόπου μας από τα αρχαία χρόνια ως σήμερα.

ΣΤΑ ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΤ΄ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΕΔΒ Αθήνα

I. Δομή και περιεχόμενο

Το βιβλίο αποτελείται από τα εξής κεφάλαια:

α. Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια(Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου-Γαλλική Επανάσταση I789 , ανεξαρτησία των αγγλικών αποικιών της Αμερικής, εξερευνητικά ταξίδια)

β. Ο Ελληνισμός μετά την άλωση ως το όραμα του Ρήγα Φεραίου

γ. Η Μεγάλη Επανάσταση ως τον Καποδίστρια

δ. Η Ελλάδα ανεξάρτητο κράτος (...Βαλκανικοί πόλεμοι, Α΄και Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Ο εμφύλιος πόλεμος, το Κυπριακό, Προς Ενωμένη Ευρώπη).

2. Σχόλια και παρατηρήσεις

α. Στο βιβλίο δεν υπάρχουν εμφανή στοιχεία καλλιέργειας εθνικισμού. Ωστόσο, δε λείπουν στοιχεία που καλλιεργούν στάσεις που ζημιώνουν τον Ελληνισμό(εθνικές εξάρσεις, Μικρασιατική Καταστροφή, Πραξικόπημα-εισβολή στην Κύπρο κ.ά.)

π.χ. . αναχρονιστικά σήμερα οράματα-
"...ως να'ρθει η ώρα να πάρουμε την Πόλη" (σελ. 54)

.δειλία των Τούρκων-
"Οι Τούρκοι βλέποντας την χωσιά(ενέδρα) έστρεφαν ευθύς τις πλάτες όλοι..." (σελ. II5)

"Τόσο τραμάξαμε τους Τούρκους, οπού άκουγαν ΄Ελληνες και έφευγαν χίλια μίλια μακριά. Εκατόν ΄Ελληνες εβάζαν πέντε χιλιάδες εμπρός και ένα καράβι μιαν αρμάδα" (σελ. I2I)

β. Το περιεχόμενο του βιβλίου, γενικά, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως μη αντικειμενικό. Ωστόσο, παρόλη την προσπάθεια αυτών που το συνέγραφαν ή που επέλεξαν τα διάφορα κείμενα, είναι εμφανή τα στοιχεία του συναισθηματισμού , προφανώς για καλλιέργεια εθνικού φρονηματισμού. Αυτό εξάγεται και από το γεγονός ότιστο βιβλίο περιέχονται I8 δημοτικά τραγούδια, 32 ποιήματα και 3 παραδόσεις.

γ. Η αναφορά στην Κύπρο είναι υποτυπώδης. Στις 287 σελίδες του βιβλίου υπάρχουν για την Κύπρο ένα κείμενο 29 γραμμών(σ.259), τέσσερις φωτογραφίες,ένας χάρτης και δυο ποιήματα.

3. Εισήγηση-πρόταση

Είναι φανερό ότι το βιβλίο δεν ικανοποιεί τις εκπαιδευτικές ανάγκες του Ελληνόπουλου της Κύπρου για την περίοδο στην οποία αναφέρεται (I453-σήμερα). Γι'αυτό χρειάζεται η συγγραφή ενός τέτοιου βιβλίου.

"<u>ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΖΟΜΑΙ</u>" -Για τις τάξεις Γ-Δ΄Δημοτικού
-΄Εκδοση Υ.Π. Κύπρου,1992

I. <u>Ο σκοπός</u> της έκδοσης του βιβλίου περιέχεται στον πρόλογο: "Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια ακόμα προσπάθεια αντιμετώπισης των συνεπειών της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο, που στηρίζεται στην επίγνωση του ακρωτηριασμού της πατρίδας και που θρέφεται από τη βίωση της παράδοσής μας".... "Θέλουμε τα παιδιά μας μνήμονες των πατρίων και αγωνιστικούς στην αποκατάσταση του δικαίου μας...".

2. <u>Δομή και περιεχόμενο</u> <u>-Σχόλια</u>

α. Το βιβλίο αποτελείται από τις εξής δέκα ενότητες: Σύντομη αναφορά στην ιστορία της Κύπρου, Πραξικόπημα-εισβολή-προσφυγιά, Αγνοούμενοι, Κερύνεια, Πενταδάκτυλος, Μόρφου, Μεσαορία, Αμμόχωστος, Καρπασία και Αγώνας για επιστροφή.

β. Στην ενότητα "σύντομη αναφορά στην ιστορία της Κύπρου" γίνεται αναφορά, μεταξύ άλλων, και στα ακόλουθα:

.στη δημιουργία του τουρκοκυπριακού πληθυσμού στο νησί από το 1571 που οι Τούρκοι κατέκτησαν την Κύπρο: "Ο πληθυσμός αυτός σχηματίστηκε από μέλη του τουρκικού στρατού που εγκαταστάθηκαν στο νησί και από ΄Ελληνες χριστιανούς που αναγκάστηκαν ν'αλλαξοπιστήσουν".

.στους αγώνες των Ελλήνων της Κύπρου για απελευθέρωση του νησιού από τους ΄Αγγλους: "Σε όλα τα χρόνια της Αγγλοκρατίας οι ΄Ελληνες της Κύπρου αγωνίζονταν για την απελευθέρωση του νησιού..."

(Σημ:παράλειψη αντικειμενικής αλήθειας:Αγώνας για ένωση με την Ελλάδα)

.στην προ του Δεκέμβρη του 1963 περίοδο, κατά την οποία "...με τη βοήθεια Τούρκων αξιωματικών από την Τουρκία ετοίμαζαν σχέδια για να διχοτομήσουν την Κύπρο".

(Σημ:παράλειψη αντικειμενικής αλήθειας:Δε γίνεται αναφορά στις προετοιμασίες και από τη δική μας πλευρά, αφού για τους περισσότερους η Κυπριακή Δημοκρατία θεωρείτο μεταβατική περίοδος με τελική κατάληξη την ένωση).

γ. Στις υπόλοιπες ενότητες καταβάλλεται προσπάθεια να γνωρίσουν τα παιδιά τα κατεχόμενα μέρη μέσω:

.περιγραφής πόλεων και χωριών με παράθεση και ιστορικών στοιχείων,

. αναφορών στις ασχολίες των κατοίκων και την πολιτιστική κληρονομιά,

.θρύλων και παραδόσεων

.αναφορών σε μοναστήρια, εκκλησίες, κάστρα και αρχαία μνημεία και ιστορικά γεγονότα

--- Στις πιο πολλές περιπτώσεις εκφράζεται ο πόθος και η ελπίδα για επιστροφή.

δ. Στην τελευταία ενότητα "Αγώνας για επιστροφή" από τα Ι5 κεφάλαια, τα Ι0(6 ποιήματα και 4 πεζά) εκφράζεται ο πόνος για την κατοχή και η ελπίδα για επιστροφή. Στα υπόλοιπα 5 (4 ποιήματα και ένα πεζό) βλέπουμε:

α. Το "Ειρηνικό κάλεσμα"-ποίημα της Ευγενίας Παλαιολόγου-Πετρώνδα (σελ. Ι80):

Ελάτε Κυπριόπουλα, η Νέα Γενιά,Κοπιάστε
οι Κερυνειώτες του Βορρά, Λεμεσιανοί του Νότου,
Ελάτε Αμμοχωστιανοί, Μορφίτες και Παφίτες,
Ελάτε απ'όλα τα χωριά και σύνοικοι της Λεύκας.

Όλοι τα χέρια δώσετε σε γιορτοπανηγύρι.

....

Στη Γην ετούτη εσμίξαμεν αδέρφια γεννημένοι,
αδέρφια κι αδερφοποιτοί μ'εκείνους που λαλάνε
φερμέν'απ'την Ανατολή παθιάρικα τραγούδια:
"μακρόσυρτα, Σμυρνιώτικα, Πολίτικα,
τραγούδια Ανατολίτικα λυπητερά...".

....

β. Το διήγημα "Τα δυο δέντρα" της Μαρούλας Θεοδοσιάδου(σελ. Ι82-Ι84), που αναφέρεται στη συμβίωση των δυο δέντρων-Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων- που μπήκε ανάμεσά τους "ένας σιδερένιος αγκάθινος φράχτης...":

"Αδερφωμένα μεγάλωναν μαζί τα δυο δέντρα. Χαίρονταν τον ίδιο ήλιο, τη βροχή. Οι ρίζες τους, χωμένες βαθιά, λαίμαργα ρουφούσαν το νερό απ'την ίδια μάνα γη".

....

"Στ'αγκάλιασμά τους χιλιάδες φύλλα κι απ'τα δυο δέντρα, ειρήνης σημαίες, στήσανε τρελό χορό, που τον σέρνανε τα δυο έξυπνα και τολμηρά φύλλα".

γ. "Το νησί μου", ποίημα της Ειρήνης Τσουλλή, σελ. 185:

" ....
Αντιτάχτηκε στη βία κι όπλισε
μπούκες κανονιών με γιασεμιά,
....

Μια λαχτάρα πάντα στην καρδιά μου
για το μέλλον του που τόσο λαχταρώ,
η ειρήνη, η αγάπη, η καλοσύνη
να'ναι πάντα στο νησί μου π'αγαπώ".

δ. Το ποίημα του Κύπρου Τόκα "Οι δυο φαράδες", σελ.186, που μιλά για τη φιλία δυο φαράδων, ενός Ελληνοκυπρίου και ενός Τουρκοκυπρίου:

"Χρόνια παρέα με το Σαμή
στο φάρεμα για το ψωμί,
στην ίδια βάρκα δυο ψυχές
κοινές οι λύπες κι οι χαρές.

....

Μίλησε θάλασσα εσύ,
παντού η αλήθεια ν'ακουστεί:
Εχθροί ο Κώστας κι ο Σαμή
που μοίραζαν και το ψωμί; "

ε. Το ποίημα "Το βλαστάρι της αγάπης", της Μαρίας Κυθρεώτου, σελ. 187, που μιλά για τη συναδέλφωση και την ειρήνη:

"Ελάτε όλου του κόσμου τα παιδάκια
μαυράκια, Τουρκάκια, Εγγλεζάκια
να σκάφουμε έναν τάφο
να θάφουμε τον πόλεμο,
να θάφουμε συμφέρον,ζήλεια,πάθος
και καθετί κακό.

....

Κι ακόμα
να βάλουμε τα παιδικά μας στήθη
φρουρούς αδιαπέραστους για να φυλάγουν την
αλήθεια".

3. <u>Προτάσεις-εισηγήσεις</u>

α. Παράλειψη στοιχείων μονόπλευρης αντίκρυσης γεγονότων (βλ. σελ. 2 παρόντος εγγράφου)

β. Αριθμητική αύξηση των κειμένων που αναφέρονται στην παλαιότερη συμβίωση Ελληνοκυπρίων-Τουρκοκυπρίων και στο στόχο μας για συνεργασία, συναδέλφωση και συμβίωση.

"ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΖΟΜΑΙ"-Για τις τάξεις Ε-Στ΄Δημοτικού
-΄Εκδοση Υ.Π. Κύπρου,1999(1992)

I. Εισαγωγικό σημείωμα

Το βιβλίο ετοιμάστηκε και εκδόθηκε μετά την τουρκική εισβολή από την "Επιτροπή Δασκάλων Λεμεσού για τα κατεχόμενα". Το 1992 το Υπ. Παιδείας ανέλαβε την επανέκδοσή του με ορισμένες δομικές, κυρίως, αναπροσαρμογές.

Στον πρόλογο γίνεται αναφορά στους στόχους του Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης καθώς και στον υπό έμφαση στόχο "Δεν ξεχνώ και Αγωνίζομαι" που αποσκοπεί στη γνώση και τη μνήμη των κατεχομένων και στην καλλιέργεια της αγωνιστικότητας των μαθητών για απελευθέρωση.

Στο εισαγωγικό σημείωμα της"Επιτροπής" γίνεται αναφορά στην κατοχή και την προσφυγιά καθώς και στην "προσπάθεια του κατακτητή γιααλλοτρίωση της κατεχόμενης περιοχής" και καταλήγει με τα λόγια του ποιητή:

" Θέλει αρετήν και τόλμη η Ελευθερία".

---

2. Δομή και περιεχόμενο

Το βιβλίο αποτελείται από τις εξής εφτά ενότητες: Θύμηση και Ελπίδα(8-6Ι), Μεσαορία(62-83), Αμμόχωστος(84-Ι07), Καρπασία(Ι08-Ι55), Πενταδάκτυλος και κατεχόμενα κάστρα(Ι56-Ι74), Κερύνεια(Ι75-2Ι2) και επαρχία Λευκωσίας(2Ι4-238).

Τα κεφάλαια-θέματα του βιβλίου κατανέμονται στις εξής κατηγορίες: Ποιήματα(70), Γνωριμία με τα κατεχόμενα-Νοσταλγία,επιθυμία επιστροφής-Μοναστήρια,εκκλησίες (60 κεφάλαια), προσευχές(9), Τουρκική εισβολή-συνέπειες)3 κεφάλαια), Παραδόσεις (3 κεφάλαια), ΄Ιδρυση πόλεων από ΄Ελληνες κατά την αρχαιότητα (3 κεφάλαια), ΄Ηρωες της Ε.Ο.Κ.Α.(2 κεφάλαια), Επαναστατικά κινήματα(2), Κύπριοι ποιητές (2), Εγκλωβισμένοι (Ι),Καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς (Ι).

3. Παρατηρήσεις-σχόλια

α. Τα κείμενα του βιβλίου γράφτηκαν ή επιλέγηκαν κάτω από τη συναισθηματική φόρτιση που διακατείχε τον κυπριακό

ελληνισμό ευθύς μετά την τουρκική εισβολή. Τούτο φαίνεται και από τον πολύ μεγάλο αριθμό των ποιημάτων(70), των κεφαλαίων που αναφέρονται στα κατεχόμενα και στη νοσταλγία-επιθυμία για επιστροφή(60) και των προσευχών (9). Το ερώτημα που εγείρεται είναι:

"Η δομή και το περιεχόμενο του βιβλίου προσιδιάζουν στους σημερινούς προβληματισμούς και επιδιώξεις μας για συμβίωση με τους τουρκοκυπρίους σε μια κοινή πατρίδα";

β. Για το πραξικόπημα γίνεται μια "απαλή" αναφορά δυο γραμμών.

γ. Στο βιβλίο δεν υπάρχουν εμφανείς σοβινιστικές θέσεις. Ωστόσο δε λείπουν αναφορές που θα μπορούσαν να αποφευχθούν, όπως:

.στους βαρβάρους: "κι αγχόνες απ'τους βαρβάρους κι απ' τους πολιτισμένους" (σελ. 22),

.στους "οχτρούς":

"οχτροί το αίμα σου ρούφηξαν
και σ'έπαιξαν στα ζάρια" (σελ.29) και

"Ολάνοικτες τα δάκρυα δυο πληγές στο μάγουλό σου
αδελφοκτόνα η πιο βαθιά κι η άλλη απ'τον οχτρό σου" (σελ. 30),

.στην οργή και την εκδίκηση:

"στου τραγουδιού τους την οργή
χίλια σπαθιά τροχίζουν" (σελ. 31).

."ο άγριος Τούρκος....."(σελ. 88)

δ. Στο βιβλίο υπάρχουν ελπιδοφόρα συνενωτικά στοιχεία, τα οποία αναφέρονται:

.στο μέλλον της Κύπρου, την ειρήνη, την αγάπη, την καλοσύνη:

<u>Το νησί μου-Ειρήνης Τσουλλή σελ. 22</u>

" ....

Αντιτάχθηκε στη βία κι όπλισε
μπούκες κανονιών με γιασεμιά,
τριαντάφυλλα στους κήπους ανάστησε
και τριγύρω πέταξαν πουλιά.

Πράσινες γραμμές του χάραξαν
με μαχαίρι στο κορμί,
περιστέρια αφήκε να πετάξουν
και να πιούνε στης ειρήνης την πηγή.

Μια λαχτάρα πάντα στην καρδιά μου
για το μέλλον του που τόσο λαχταρώ
η ειρήνη, η αγάπη , η καλοσύνη
να'ναι πάντα στο νησί μου π'αγαπώ".

.στον πόνο για το χωρισμό και στην ελπίδα που μεγαλώνει:

'Ενατο ποίημα για ένα Πεντάρφανο νησί-
Γιουτζέλ Χακκί, σελ. 32

"έφτασε ο καιρός για να φανεί
στου δρόμου την καμπή, του χωρισμού το τέρμα".

.στην αγάπη για ολόκληρη την κοινή μοιρασμένη πατρίδα:

Ποιο μισό-Νεσιέ Γιασίν, σελ. 31

"Ποιο από τα δυο κομμάτια πρέπει ν'αγαπώ"

.στο"μαύρο νόστο, το μαύρο μάθημα, τη μαύρη ντροπή"
που έφερε ο χωρισμός -Μ.Κ.Αζίζογλου, σελ. 38.
του 1974,

.στην πρόσκληση της ειρήνης από τα παιδιά:

Περιστεράκι της ειρήνης-Μαρία Μιχαηλίδου σελ. 53

"'Ελα,περιστεράκι, σουφωνάζουνε.
'Ελα στη γη, πουλάκι της ειρήνης,
....
'Ελα και στο νησί μας το πολύπαθο
-το δάκρυ εστέρεψε στα παιδικά του μάτια-
πέτα από 'δω, πέτα απ'εκεί και δέσε τα,
τα δυο χωρισμένα τα κομμάτια" .

ε. Στο βιβλίο δε γίνεται οποιαδήποτε αναφορά στην παλαιότερη συμβίωση με τους τουρκοκυπρίους, στους κοινούς αγώνες, στις καλές διαπροσωπικές σχέσεις, στα κοινά προβλήματα κ.τ.ό.

4. Προτάσεις-εισηγήσεις

Ένα βιβλίο, που τα κείμενά του γράφτηκαν ή επιλέγηκαν πριν από 25 σχεδόν χρόνια, κάτω από το βάρος της συναισθηματικής φόρτισης εκείνης της εποχής, χρήζει οπωσδήποτε επανεξέτασης και μελέτης με γνώμονα τις επιδιώξεις μας για λύση που να ενώνει παρά να χωρίζει τους ελληνοκυπρίους με τους τουρκοκυπρίους.

Μέσα στα πλαίσια αυτού του προβληματισμού πρέπει να δοθούν απαντήσεις και στα εξής ερωτήματα:

.Είναι ικανοποιητικός ο αριθμός των πέντε,μόνο,κειμένων(σε σύνολο 153) που αναφέρονται στην ειρήνη και την επανένωση της πατρίδας μας;

.Είναι ορθή η παντελής έλλειψη αναφορών στην παλαιότερη συμβίωση με τους τουρκοκυπρίους και συνάδει με τις επιδιώξεις μας για επανένωση της πατρίδας μας;

. Μήπως είναι απαραίτητοι οι χαρακτηρισμοί "βάρβαροι", "οχτρός", "άγριοι Τούρκοι" και η αναφορά σε "σπαθιά που τροχίζουν";

Τα αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου

" Η Γλώσσα μου"

Τα βιβλία που χρησιμοποιούνται στα δημοτικά σχολεία ως αναγνωστικά είναι κυρίως αυτά που φέρουν τον τίτλο "Η Γλώσσα μου" τα οποία έρχονται από την Ελλάδα. Όλα τα βιβλία είναι 22, δυο για την Α' Τάξη και από 4 βιβλία για την κάθε άλλη τάξη από τη Β-Στ'.

Τα κείμενα που βρίσκονται στα βιβλία της Α', Β'και Γ' Τάξης, τα περισσότερα, είναι γραμμένα από συντακτικές ομάδες. Επίσης περιλαμβάνουν ποιήματα και αποσπάσματα λογοτεχνικών κειμένων Ελλήνων και ελάχιστων ξένων λογοτεχνών. Αρκετά κείμενα είναι επίτηδες γραμμένα για να εξυπηρετήσουν γραμματικούς κανόνες.

Τα βιβλία της Δ', Ε' και Στ' Τάξης περιλαμβάνουν λογοτεχνικά κείμενα και ποιήματα αξιόλογων Ελλήνων συγγραφέων και μερικές μεταφράσεις από τη ξένη λογοτεχνία.

Τα κείμενα των αναγνωστικών βιβλίων "Η Γλώσσα μου" καταπιάνονται με ποικιλία θεμάτων: Είναι παρμένα,

- Από την οικογενειακή ζωή, στην πόλη, στην ύπαιθρο, στα νησιά.

- Ήθη και έθιμα της ελληνικής κοινωνίας.

- Από τη λαϊκή παράδοση.
- Από τη Μυθολογία.
- Κείμενα με ιστορικό περιεχόμενο
- Με θρησκευτικό περιεχόμενο.
- Για την ειρήνη.
- Για το περιβάλλον.
- Επετειακά, κ.ά.

Τα περισσότερα κείμενα σχετίζονται με το άμεσο περιβάλλον του μαθητή και λαμβάνουν υπόψη τη σύγχρονη κοινωνία με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας.

Σε όλα αυτά τα κείμενα και στα 22 βιβλία περιλαμβάνονται μόνο 10 κείμενα και 3 ποιήματα που αναφέρονται στην κυπριακή κοινωνία.

Αυτά είναι:

1. Β' τάξη, 2ο βιβλίο, σελ. 83, "Περιμένω τον παππού μου", κείμενο γραμμένο από τη συντακτική ομάδα για την τούρκικη εισβολή του 1974.

2. Δ' τάξη, 1ο βιβλίο, σελ. 21, "Οι κούκλες της Μαρίνας", Μιχαλάκη Μαραθεύτη.

3. Δ'τάξη, 1ο βιβλίο, σελ. 68, "Το πατρικό σπίτι", Κίκας Πουλχερίας.

4. Δ' τάξη, 2ο βιβλίο, σελ. 43, "Το γλαστράκι", Ήρας Γενακρίτου.

5. Δ΄τάξη, 2ο βιβλίο, σελ. 91, "Ο σταυρός", Σπύρου Επαμεινώνδα.

6. Δ' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 40, "Το τσακισμένο δεντράκι" Ήρας Γενακρίτου.

7 Ε' τάξη, 2ο βιβλίο, σελ. 46, "Ο άγνωστος αγωνιστής", ποίημα Κώστα Μόντη.

8. Ε' τάξη, 2ο βιβλίο, σελ. 127, "Ο κυρ. Μιχάλης Κάσιαλος" Τατιάνας Μιλλιέξ.

9. Ε' τάξη, 4ο βιβλίο, σελ. 24, " Ο Κάβος Γάτα - Ιστορίες από την Κύπρο", Φανής Παπαλουκά.

10. Ε' τάξη, 4ο βιβλίο, σελ. 34, "Τα παιδιά της Κύπρου" (ΕΟΚΑ), Λουκή Ακρίτα.

11. Στ' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 94, "Ένας λαϊκός θρύλος για τον Πενταδάχτυλο της Κύπρου", Αθηνάς Ταρσούλη.

12. Στ΄τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 120, "Ευαγόρας Παλληκαρίδης" ποίημα Φώτη Βαρέλη.

13. Στ΄τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 122, "Τούρκικη εισβολή", ποίημα Κώστα Μόντη.

Όπως φαίνεται, από τα δεδομένα, ελάχιστα κείμενα αναφέρονται στην κυπριακή κοινωνία. Κανένα κείμενο αναφέρεται στις άλλες μειονότητες. Υπάρχει μόνο ένα ποίημα στο 4ο βιβλίο της Στ' τάξης στης σελ. 58 με τίτλο "Χτίστες" του Ναζίμ Χικμέτ.

Για συμπληρωματικά αναγνώσματα χρησιμοποιούνται και τα Ανθολόγια - το Ελληνικό και το Κυπριακό. Το Κυπριακό Ανθολόγιο περιλαμβάνει κείμενα Κυπρίων συγγραφέων που αναφέρονται στην κυπριακή κοινωνία και υποτίθεται συμπληρώνει το κενό που αφήνουν με τη χρήση μόνο των βιβλίων "Η Γλώσσα μου".

Τι συμβαίνει όμως μ΄αυτά τα βιβλία, τα Ανθολόγια; Αποστέλλονται στα σχολεία και δίδονται στους μαθητές, αλλά επαφίεται στην κρίση του κάθε δασκάλου αν θα τα χρησιμοποιήσει, πόσο θα τα διδάξει και πότε. Αρκετές φορές παραμένουν στις αποθήκες των σχολείων και ούτε καν δίδονται στα παιδιά. Οι δάσκαλοι δεν τα χρησιμοποιούν ή τα χρησιμοποιούν σπάνια γιατί έχουν πολύ φόρτο εργασίας. Πρέπει να καλύψουν τα 4 βιβλία "Η Γλώσσα μου" τα κείμενα και τις ασκήσεις γραμματικές που περιέχουν και γι΄αυτό δεν καταναλώνουν διδακτικό χρόνο για τα Ανθολόγια, προπαντός για το Κυπριακό Ανθολόγιο.

Για να συμπληρωθεί το κενό και για να διδαχτούν κείμενα που έχουν σχέση με την κυπριακή κοινωνία πρέπει το Υπουργείο Παιδείας να επιβάλει στα σχολεία να ορίζουν τακτή εβδομαδιαία ώρα στο ωρολόγιο πρόγραμμα για τη χρήση του Κυπριακού Ανθολογίου.

Επίσης στα Αναλυτικά Προγράμματα των τάξεων, πρέπει να αναφέρονται στόχοι και σκοποί σύμφωνα με την Κυπριακή πραγματικότητα. Σε κανένα από τα βιβλία, Ελληνικά και Κυπριακά, υπάρχουν κείμενα που να αναφέρονται στις μειονότητες που ζουν στην Κύπρο.

Μια παρατήρηση για τα λογοτεχνικά κείμενα που περιλαμβάνονται στα βιβλία "Η Γλώσσα μου". Είναι βέβαια γραμμένα από αναγνωρισμένους αξιόλογους συγγραφείς αλλά δεν είναι κείμενα γραμμένα για παιδιά, είναι λογοτεχνία για τους ενήλικες. Γι΄αυτό αρκετά κείμενα είναι δυσνόητα στα

παιδιά και χρειάζονται πολύ χρόνο για την ερμηνεία των άγνωστων λέξεων και για την ανάλυση του κειμένου, πράγμα που απογοητεύει τα παιδιά και ούτε ο δάσκαλος και ούτε και τα παιδιά δίνουν την πρέπουσα σημασία στο νόημα του κειμένου.

Έτσι η πρώτη γνωριμία του μαθητή με τη λογοτεχνία είναι μάλλον απογοητευτική. Δε βοηθά το μαθητή να καλλιεργήσει τη φιλαναγνωσία που είναι ένας από τους κύριους στόχους του μαθήματος των ελληνικών.

Παρακάτω παραθέτω όλα τα κείμενα ιστορικού περιεχομένου που συμπεριλαμβάνονται στα βιβλία "Η Γλώσσα μου".

Διαβάζοντας τους τίτλους των κειμένων και τους συγγραφείς νομίζω ότι θα σας βοηθήσει να κρίνετε αν το περιεχόμενο των κειμένων αυτών καλλιεργούν το σωβινισμό και το μίσος.

Α' τάξη, 2ο βιβλίο, σελ. 42, "Το κλεφτόπουλο", Δημοτικό.

Β' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 98, "Το κλεφτόπουλο και το δέντρο", Δημοτικό.

Γ' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 66, "Για τη λευτεριά", δράμα - Βασίλη Ρώτα.
Είναι ένα απόσπασμα όπου τα παιδιά φτιάχνουν φουσέκια και μιλούν για τον πόλεμο.

Δ' τάξη, 1ο βιβλίο, σελ. 93, "Θερμοπύλες", Ηροδότου Ιστορία.

Δ' τάξη, 1ο βιβλίο, σελ. 104, "Ο Ντάκος". Το κείμενο αναφέρεται στο σαμποτάζ που έκαναν οι Έλληνες στους Γερμανούς.

Ε' τάξη, 1ο βιβλίο, σελ. 108, "Η βαλίτσα του ξένου", Σπύρου Τσιακνιά. Το κείμενο μιλά για την κατοχή.

Ε' τάξη, 2ο βιβλίο, σελ. 43, "Εδώ Πολυτεχνείο", Ζώρζ Σαρρή.

Ε' τάξη, 2ο βιβλίο, σελ. 46, "Ο άγνωστος αγωνιστής" Κώστα Μόντη.

Ε' τάξη, 4ο βιβλίο, σελ. 34, "Τα παιδιά της Κύπρου", Λουκή Ακρίτα. Το κείμενο αναφέρεται στον αγώνα της ΕΟΚΑ.

Στ' τάξη, 1ο βιβλίο, σελ. 7, "Στίχοι του Σολωμού για την Πατρίδα και τη σημαία".

Στ' τάξη, 1ο βιβλίο, σελ. 109, "Από το ημερολόγιο ενός παιδιού της Κατοχής", Μαρίας Μανωλάκου.

Στ' τάξη, 1ο βιβλίο, σελ. 114, "Ο μικρός στρατηγός" η κλούβα - αιχμάλωτοι Γερμανών, Στρατή Χαβιαρά.

Στ' τάξη, 1ο βιβλίο, σελ. 120, "Το γράμμα" (μιλά για την κατοχή), Λιλίκας Νάκου.

Στ' τάξη, 1ο βιβλίο, σελ. 131, "Η πατρίδα ελεύθερη", Τατιάνας Μιλλιέξ.

Στ' τάξη, 2ο βιβλίο, σελ. 26, "Εδώ Πολυτεχνείο", Γιώργου Ιωάννου.

Στ΄τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 69, "Η ναυμαχία στη Σαλαμίνα", Αισχύλου.

Στ' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 75, "Ο Περικλής για τη δημοκρατία", Θουκυδίδη.

Στ' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 88, "Ο Βασιλιάς Φίλιππος κοιμάται στη Βεργίνα", Έφης Αλλαμανή.

Στ΄τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 100, "Οι Ακρίτες", Δημοτικό.

Στ' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 105, "Κωνσταντίνος Παλαιολόγος", απόσπασμα από την ομώνυμη τραγωδία του Νίκου Καζαντζάκη.

Στ' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 110, "Από τα απομνημονεύματα του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη", Κολοκοτρώνη απομνημονεύματα.

Στ' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 115, "Οι τελευταίες ώρες της Σμύρνης", Κοσμά Πολίτη.

Στ' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 120, "Ευαγόρας Παλληκαρίδης", ποίημα, Φώτη Βαρέλη.

Στ' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 122, "Τούρκικη Εισβολή", ποίημα Κώστα Μόντη.

Στ' τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 127, "Οι Έλληνες", αποσπάσματα από διάφορες πηγές.

Στ'τάξη, 3ο βιβλίο, σελ. 133, "Ύμνος εις την Ελευθερία", αποσπάσματα Διον. Σολωμού.

Στ' τάξη, 4ο βιβλίο, σελ. 18, "Καππαδόκες και Πόντιοι" (αποβίβαση ξεριζωμένων Ελλήνων), Χρήστου Σαμουηλίδη.

Στ' τάξη, 4ο βιβλίο, σελ. 23, "Ο μπάρμπα Μήτσος ο Ντούλιας", Χριστοφόρου Μαλιώτη. Το κείμενο αναφέρεται σ'ένα τουρκικό ταξίδι σε χώρα της ανατολικής Ευρώπης σε προσφυγικό ελληνικό χωριό.

Αυτά είναι όλα τα κείμενα με ιστορικό περιεχόμενο.

Η δική μου γνώμη είναι ότι αυτά τα κείμενα, με τον τρόπο που είναι γραμμένα, δεν καλλιεργούν το μίσος ή το σωβινισμό. Αυτό βέβαια εξαρτάται

και από τον τρόπο που ο δάσκαλος θα αναπτύξει το κάθε θέμα, αν σωστά διαδραματίζει το ρόλο του.

Τελικά θα μπορούσα να πω, πως τα βιβλία "Η Γλώσσα μου" έχουν αρκετά πλεονεκτήματα αλλά και πολλά μειονεκτήματα. Προπαντός έχουν πολλές παραλείψεις, γιατί δεν αναφέρονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της σημερινής Κυπριακής κοινωνίας και ούτε προετοιμάζουν το μαθητή πως θα ζήσει σ΄ένα Ομόσπονδο Κυπριακό Κράτος με τους Τουρκοκυπρίους και τις άλλες μειονότητες. Αυτές οι παραλείψεις υπάρχουν και στο Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Κυπριακά Ανθολόγια

Κυπριακό Ανθολόγιο για τις Τάξεις Α' + Β'
(Εκδ. Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, 1998)

Το βιβλίο περιέχει κείμενα της Κυπριακής λογοτεχνίας, ειδικά επιλεγμένα για την ηλικία των παιδιών, που στοχεύουν, όπως δηλώνεται στον πρόλογο-χαιρετισμό από τον Υπουργό Παιδείας, να κάμουν τα παιδιά να αγαπήσουν πιο πολύ τον τόπο μας και τους ανθρώπους του με τις χαρές, τις λύπες, τις σκέψεις και τα προβλήματά τους.

Η όλη έκδοση είναι επιμελημένη. Για την εικονογράφηση χρησιμοποιήθηκαν έργα τέχνης των παιδιών Δημοτικών Σχολείων.

Δομή - Περιεχόμενο

Το βιβλίο αποτελείται από τέσσερις ενότητες. Θρησκευτική και εθνική ζωή, οικογενειακή και κοινωνική ζωή, από τη φύση και από τη λαογραφία.

Για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, περιοριζόμαστε βασικά στην Α' ενότητα.

Από τα 26 Κεφάλαια, τα έξι είναι πεζά (4 θρησκευτικού και 2 εθνικού περιεχομένου) και τα είκοσι είναι ποιήματα (11 θρησκευτικά και 9 εθνικού περιεχομένου). Τα δυό είναι στην Κυπριακή διάλεκτο, αποσπάσματα από το Βασίλη Μιχαηλίδη (9η Ιουλίου) και Δημήτρη Λιπέρτη (Καρτερούμε). Δυό

ποιήματα αναφέρονται σε δυό εθνικές επετείους (28 Οκτωβρίου και 25 Μαρτίου), ένα αναφέρεται στην ελληνική σημαία "Τη βλέπετε, καλά παιδιά, την ασπρογάλανη τη σημαιούλα; Με τι καμάρι την κρατώ... να φτερουγίσει θέλω ελεύθερη στης Κύπρου μας τα σκλαβωμένα μέρη".

Ένα ποίημα αναφέρεται στην σκλαβωμένη Κύπρο, ένα στην Πατρίδα και ένα στον πόθο για επιστροφή στο πατρικό σπίτι.

Σχόλια - Παρατηρήσεις

Τα περισσότερα είναι ποιήματα γιατί απευθύνονται σε μικρά παιδιά και είναι φανερό ότι επιδιώκουν να διεγείρουν και να τονώσουν μέσα από τη συγκίνηση τα θρησκευτικά και εθνικά συναισθήματα των παιδιών.

Τα δυό αποσπάσματα στην κυπριακή διάλεκτο δίνουν μια θέση στην καθημερινή γλώσσα των παιδιών και βοηθούν στη γνώση της Κυπριακής δημιουργίας και την αυτοεκτίμηση, ωστόσο μια σύγχυση είναι διάχυτη. Η Κύπρος δεν είναι παρά μια ελληνική επαρχία, Κύπρος και Ελλάδα συγχέονται, ποια από τις δυό είναι η Πατρίδα, ποια είναι η σημαία της, κτλ. Εθνικές επέτειοι είναι η 28η Οκτωβρίου και η 25η Μαρτίου.

Δεν υπάρχει Κυπριακό Κράτος, Κυπριακή Ανεξαρτησία ως Εθνική Επέτειος, Κυπριακή σημαία ως η σημαία μας. Δεν υπάρχουν άλλες κοινότητες.*

---

* Αρμένιοι, Μαρωνίτες κτλ. στο Κράτος ή τη σχολική τάξη.

Μέρος Α' Τάξεις Γ' + Δ'
Λευκωσία, 1997

Με το ίδιο πνεύμα προλογίζεται και το Ανθολόγιο για τη Γ' + Δ' Τάξη.

Δομή - Περιεχόμενο - Σχόλια

Το βιβλίο αποτελείται από έξι ενότητες. Από τη θρησκευτική ζωή, από την εθνική ζωή, από την οικογενειακή και κοινωνική ζωή, από τη φύση, από τη συνεργασία και τη συναδέλφωση των λαών και από τη λαογραφία.

Η εικονογράφηση είναι από σχέδια παιδιών, με εξαίρεση εκείνα που χωρίζουν τις ενότητες του βιβλίου, που είναι έργα γνωστών Κυπρίων καλλιτεχνών.

Και πάλι για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης τα σχόλια μας θα στηριχτούν βασικά σε δυό ενότητες, στη Β' ενότητα (από την εθνική ζωή) και στην Ε' ενότητα (από την συνεργασία των λαών).

Της Β' ενότητας, προτάσσεται ένας ζωγραφικός πίνακας με τίτλο "Προς το μέλλον", είναι μια ομάδα διαδηλωτών, με επικεφαλής την ελληνική σημαία.

Από τα 27 Κεφάλαια το 17 είναι πεζά, ένα θεατρικό και τα υπόλοιπα 10 είναι ποιήματα.

Από τα πεζά 12 αναφέρονται στα γεγονότα του 1974, 4 στον αγώνα του 1955 και 1 στον Ελληνοιταλικό πόλεμο του 1940.

Από τα ποιήματα, 5 αναφέρονται στην εισβολή, 4 στον αγώνα του 1955 και 1 στους ήρωες του 1821.

Όλα σχεδόν τα πεζά είναι αποσπάσματα έργων για τα οποία γίνεται μια χρήσιμη εισαγωγή.

Τα αποσπάσματα για τα γεγονότα του 1974 αναφέρονται στην εισβολή (πόλεμος, βομβαρδισμοί, θάνατος, χαλασμός), στον πόθο για επιστροφή, στους εγκλωβισμένους, στο δράμα των οικογενειών των αγνοουμένων.

Η διάκριση Τούρκων εισβολέων και Τουρκοκύπριων είναι σχεδόν αδιόρατη.

"Στην Κερύνεια ήρθαν πολλοί Τούρκοι στρατιώτες από την Τουρκία με τα καράβια τους σκότωσαν τους στρατιώτες μας". "Η σπασμένη κούκλα", Μαρούλα Θεοδοσίου, σελ. 41.

"Ο Κιαμίλ δεν είναι πια Τούρκος για την Ελένη. Ο Κιαμίλ είναι άνθρωπος. Και όσο υπάρχουν άνθρωποι σαν τον Κιαμίλ η φιλία και η αγάπη θα ζήσουν." "Γυρισμός", Νίτσας Αναστασίου, σελ. 27.

Η Ε΄ ενότητα περιλαμβάνει 6 "γλυκά" κείμενα, 2 πεζά και 4 ποιήματα για την ειρήνη, για την ομορφιά της πολυχρωμίας της ανθρωπότητας.

"΄Ενα είμαστε κι εμείς, όλα τα παιδιά της γης, μαύρα, κίτρινα, λευκά, κι ίδια έχουμε καρδιά, είμαστε το ουράνιο τόξο με τα τόσα χρώματα μας". "Ουράνιο Τόξο", Σταυρούλας Πέρικλου, σελ. 158.

Σε όλα τα αποσπασματικά κείμενα προτάσσεται μια εισαγωγή που κατατοπίζει για την υπόθεση του όλου έργου.

Κάτω από κάθε κείμενο δίνονται βιογραφικά στοιχεία του συγγραφέα με αναφορά στο έργο του. Στοιχεία πολύ χρήσιμα για μια γνωριμία των παιδιών με τους Κύπριους λογοτέχνες. Ο αριθμός των λογοτεχνών δείχνει μια πλούσια παραγωγή στο χώρο της Κυπριακής παιδικής λογοτεχνίας.

Είναι ωστόσο φανερό ότι μιλώντας για Κυπριακή λογοτεχνία περιοριζόμαστε στους Ελληνοκύπριους. Στο Ανθολόγιο υπάρχει μόνο ένα απόσπασμα από μη Ελληνοκύπρια, τη Φιλίσα Χ"Χάννα, που και αυτή σίγουρα θα καταμετράται στους Ελληνοκύπριους, μια και η Μαρωνίτικη καταγωγή της δε δηλώνεται, και ένα ποίημα του Γουσταύου Λαφφών, Γάλλου που γεννήθηκε στην Κύπρο και έγραψε Ελληνικά.

Σε όλα τα κείμενα για το 1974 δίνεται μόνο το ένα μέρος της αλήθειας˙ η τούρκικη εισβολή με τα συνεπακόλουθα της. Το πραξικόπημα αναφέρεται μόνο στο εισαγωγικό σημείωμα του αποσπάσματος από τη νουβέλα, "Εκείνο το σημαδιακό καλοκαίρι", της Μαρίας Αβρααμίδου, σελ. 19.

"Έγινε το πραξικόπημα και ακολούθησε η εισβολή".

Σημαντικό ότι στο Ανθολόγιο υπάρχει μια ενότητα για τη συναδέλφωση. Είναι όμως η πιο μικρή από όλες και καλύπτει μόλις 9 σελίδες από τις 200 του βιβλίου, ενώ το θέμα δίνεται γενικά και απρόσωπα, λίγο ρομαντικά.

Μέρος Β΄(Τάξεις Ε' + Στ')
Λευκωσία, 1999

Δομή - Περιεχόμενο - Σχόλια

Το Ανθολόγιο αυτό έχει διαφορετική δομή από εκείνη του Α' Μέρους.

Ακολουθεί τη χρονολογική σειρά των περιόδων της Κυπριακής λογοτεχνίας, αρχίζοντας από την αρχαιότητα (Εύκλος, Στασίνος) και περνώντας στα Βυζαντινά χρόνια, τη Φραγκοκρατία και Τουρκοκρατία (Αγ. Νεόφυτος, Γ. Βουστρώνιος, Λ. Μαιχαρά, Αρχιμαδρίτης Κυπριανός, Νεόφυτος Ροδινός), στέκει στη σύγχρονη λογοτεχνική δημιουργία.

Για την όχι πλούσια εικονογράφηση χρησιμοποιούνται μοτίβα από Κυπριακά αγγεία κ.ά. και πολύ λίγα έργα σύγχρονων Κυπρίων καλλιτεχνών.

Το βιβλίο περιέχει 4 ενότητες: Από τη θρησκευτική και οικογενειακή ζωή (32 Κεφάλαια), από την εθνική ζωή (58 Κεφάλαια), από τη φύση και τις ασχολίες των κατοίκων (14 Κεφάλαια), από τη συνεργασία και τη συναδέλφωση των λαών (6 Κεφάλαια).

Τα σχόλια μας θα επικεντρωθούν και πάλι στη 2η και 4η ενότητα και σε γενικές παρατηρήσεις.

Στη 2η ενότητα, που είναι και η μεγαλύτερη, ο μεγάλος αριθμός των κειμένων, πεζών και ποιητικών, αναφέρεται στην τούρκικη εισβολή, τον πόνο των ξεριζωμένων, την αγωνία για τους αιχμαλώτους και αγνοουμένους, την ελπίδα και τον πόθο της επιστροφής, την ανάγκη για δικαιοσύνη.

Υπάρχουν μόνο δύο κείμενα, ένα του Γιώργου Φιλ. Πιερίδη, όπου ο Τουρκοκύπριος βοσκός Χαλίλης, βοηθά τον Ελληνοκύπριο βοσκό Ζένιο, να διαφύγει (η φυγή, ο μόνος τρόπος για να σωθεί) με το κοπάδι του μέσα από τις Τουρκικές γραμμές, "Προσκαρτερία", σελ. 125.

Και ένα ποίημα του Πέτρου Σόφα όπου διαγράφεται η κοινή με τους Τουρκοκύπριους μοίρα, ο κοινός πόνος αλλά και οι ξένες ευθύνες.

"Μια κηλίδα είμαστε στο χάρτη του Κόσμου.... κι εσείς μας οροθετήσετε από δω Έλληνες από κει Τούρκοι. Πέστε μου, μπορείτε να οροθετήσετε την αγάπη, από δω Ελληνική και από κει Τουρκική; μπορείτε να οροθετήσετε την καρδιά, από δω η χαρά, από κει ο πόνος; μπορείτε να οροθετήσετε το θάνατο από δω ο δικός μας, από κει ο δικός τους"; "Πρόσφυγες", απόσπασμα.

Εκτός από αυτά τα δυό, η ενότητα (κείμενα για το 1955 και την εισβολή) έχει πολλή συναισθηματική φόρτιση. Οι Ελληνοκύπριοι είμαστε μόνο τα θύματα χωρίς καμιά δική μας ευθύνη για τα κακά που "μας βρήκαν". Οι Ελληνοκύπριοι είμαστε οι μόνοι που υποφέρουμε.

Τα κείμενα στην 4η ενότητα μιλούν με τρόπο αφηρημένο και γενικό για το πνεύμα της ειρήνης. Ένα μόνο αναφέρεται κατά τρόπο συγκεκριμένο και χειροπιαστό, στη φιλία δυό ψαράδων ενός Ελληνοκύπριου και ενός Τουρκοκύπριου.

"Κι ήρθε μια μέρα ο χαλασμός
πόλεμος, βία, χωρισμός
Συρματοπλέγματα βαριά
αίμα και δάκρυα .. προσφυγιά
Και μια φωνή - ξένη φωνή:
Εχθροί ο Κώστας κι ο Σαμή. Αδύνατο να ζουν μαζί,
Μίλησε θάλλασα εσύ, παντού η αλήθεια ν΄ακουστεί.
Εχθροί ο Κώστας κι ο Σαμή, που μοίραζαν και το ψωμί;
Κ. Τόκα "Βλαστάρια".

Η ενότητα είναι η μικρότερη όπως και στο Α' Μέρος.

Με μικρή προσπάθεια σίγουρα μπορούν να εντοπισθούν πολλά κείμενα Κυπρίων λογοτεχνών από διάφορες εθνικές ομάδες, με ζωντανά παραδείγματα ειλικρινούς συνεργασίας και αδελφοσύνης.

<u>Γενικά Σχόλια</u>

Τα Ανθολόγια αυτά κάλυψαν ένα μέρος από το κενό που υπάρχει και σίγουρα η έκδοσή τους απαίτησε πολύ κόπο και χρόνο. Είναι αρκετά επιμελημένες εκδόσεις, με κείμενα προσιτά και κατανοητά, με εξαίρεση ίσως κάποια στο Β' Μέρος, στο Ανθολόγιο για την Ε' + Στ' Τάξη.

Δίνουν ερεθίσματα για μια καλύτερη γνωριμία με τη σύγχρονη Κυπριακή λογοτεχνική δημιουργία.

Η επιλογή έστω και περιορισμένου αριθμού κειμένων αν και όχι των καταλληλότερων, στην Κυπριακή διάλεκτο, είναι από μια άποψη στοιχείο θετικό. Υπάρχουν όμως καταλληλότερα από τη "Χιώτισσα" κείμενα από το Β. Μιχαηλίδη για το παιδί. Τα εισαγωγικά σημειώματα, τα βιογραφικά στοιχεία και ο μεγάλος αριθμός λογοτεχνών που έχουν συμπεριληφθεί, είναι επίσης στοιχεία πολύ θετικά και χρήσιμα.

Έστω και ένα απλό ξεφύλλισμα από το μαθητή μόνο ή και με τη βοηθεια του δασκάλου, δίνει μια πολύ θετική εικόνα για τη λογοτεχνική δημιουργία στη χώρα μας.

Είναι φανερό ότι η επιλογή έγινε με βάση τα "καθιερωμένα" κριτήρια, αν και δεν υπάρχουν εμφανείς σοβινιστικές θέσεις.

Σχεδόν καθόλου ή νύξεις μόνο, περιέχουν για τη μακρά συνεργασία Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων πριν από το 1974 το, 1955 και το 1963.

Οι παραλείψεις είναι αισθητές και ουσιαστικές.

Οι εκδόσεις αυτές χρειάζεται να εμπλουτιστούν, ιδιαίτερα η ενότητα για συνεργασία, αλλά και να αποφορτισθούν κάπως συναισθηματικά.

Μια διαφορετική όμως επιλογή απαιτεί μια διαφορετική φιλοσοφία και προσέγγιση. Αλλά και απόφαση από την Κυπριακή Πολιτεία και το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, να ευθυγραμμίσουν τις πράξεις με τους διακηρυγμένους στόχους τους.

Στην περίπτωση του Κυπριακού Ανθολογίου, είναι γνωστό ότι ούτε καν χρησιμοποιείται στα Δημοτικά Σχολεία μας, είτε λόγω έλλειψης διδακτικού χρόνου είτε λόγω επιλογής του δασκάλου.